

ŽIVLJENJE IN SVET

TEDENSKA REVIIJA — PRILOGA PONEDELJSKEGA JUTRA

ST. 3.

V LJUBLJANI, 18. JANUARJA 1936.

KNJIGA 19

FILMSKA UMETNICA IRENA MAYENDORFF

RASTLINE JEDO MESO

ZIVE MUHOLOVKE IN DRUGE ZELENE ROPARICE

Dve misli sta trdno zasidrani v vsakem človeku, ki se bavi z rastlinskim svetom. Pred vsem ta, da ima rastlina v krogotoku narave namen biti živalskemu svetu hrana, drugič ta, da živi rastlina od vdihane ogljikove kisline in mineralnih neživih snovi v zemlji. Obe misli sta seveda pravilni, le če ju preveč posplošimo, postaneta zmotni.

Ni bilo majhno presenečenje, ko so nastopili možje s trditvijo, da so tudi rastline, ki žive od živalskih snovi in to celo od živih žuželk, ki si jih na'ove, a imajo vendarle tudi dela sposobno rastlinsko zelenilo (klorofil). Izmed kakšnih 500 rastlinskih vrst, ki so znane kot žužkojedke, naj navedemo samo nekatere značilne vrste. Seveda so med njimi mnoge vmesne vrste, a v bistvu kažejo vse precej soglašajoče življenjske navade.

Človek bi menil, da nedostaja rastlinam za lov na žuželke pač zadostne gibčnosti. Toda tudi pajek lovi svoje žrtve s potrpljenjem, naravnimi tehničnimi pripomočki in zvižčnostjo, prežeč v svojem temnem kotu, v prevežani mreži, ki so ji tenke, toda trdne niti posute z lepilnimi kapljicami.

Takšnih lepilnih kapljic se poslužuje majhen grm, ki rase na suhih gorskih pobočjih Severne Afrike, južne Španije in Portugalske. To rastlino postavljajo portugalski kmetje že od pamtikeva v lonce ali jo obešajo pod strop, da jim lovi mušjo nadlogo. Na enem samem listu te žive muholovke so našteji 33 ujetih muh. Na debelcu je na vse strani cela vrsta listov, ki se jim v soncu blešči jo lepke kapljice na glavicah dlak, s katerimi so porasli. Ti listi oddajajo komaj občuten vonj, ki privlačuje žuželke že od daleč, da se vlove potem na kapljice lepa. Na kemični dražljaj »mese« pričnejo posebne žleze na listih izločati prebavne soka, ki spremenijo vse, kar je na živali uporabno, v tekočino.

Družina rosik, ki so razširjene po vsem svetu, ima poleg teh lovilnih priprav tudi sposobnost gibanja. V barini in na vlažnih travnikih rase mala rastlina in širi svoje liste kakor majhne krožnike, na teh pa je po kakšnih 200 žleznih dlačic. Če stopi kakšna žuželka v lepno kapljico, se ne more več osvobo-

dit, toda v žlezni glavicici na dnu se zgodi sprememba, kakor da je postala jezna. Enakomerna rožnata barva postane škrlatno rdeča, stanični sok, ki kroži sicer počasi, se prične hitro pretakati, iz nešteti majhnih luknjic vre čedalje več lepkega soka, kakor da bi se stanice v razburjenju potile. Sosedne dlačice se nagnejo proti žrtvi in jo končno popolnoma odnesejo. Našli so tudi po tucat ulovljenih žužkov na listu rosike, ki je postala šolski primer za lov živali v rastlinskem svetu in objekt eksperimentiranja, pri čemer so ugotovili, da izzovejo samo živalske beljakovinske snovi njena gibanja, n. pr. surovo in kuhano meso, kepice krvi, sir i. t. d. Druge snovi spravlja rastlina s svojih listov.

Med tem ko se lov pri omenjenih vrstah mesojedk vrši počasi, se Venerini muholovki vse bolj mudi. Ta vsaki izmed prilično polkrožnih listnih po'ovic stoje tri dolge dlake, rob je pa nazobčan. Če se žuželka zadene ob dlako, se sklopita obe listni polovici v nekoliko sekundah čeznjo, nazobčana roba pa zgrabi drug v drugega in zapreta past. Past se zapira hitro, vendar pa ta čas zadostuje, da utegnejo manjše žuželke pobegniti. Tedaj se listi odprejo za novo prežanje. Tako si muholovka izbira žuželke po velikosti. Trupla večjih žuželk ostanejo tudi po več tednov v pasti, dokler jih ta ne prebavi popolnoma. Zato ima prebavni sok v sebi snovi, ki preprečujejo gnitje.

Nekaj podobnega kakor ta Američanka je vodna nast, ki rase v stoječih vodah tudi v Evropi in to brez korenin v zemlji. Listi so se ji spremenili v nekatere plavalne mešičke opremljene z občutljivimi dlačicami. Čim se zadene vodna bolha ob takšno dlačico, se zavrejo majhni lističi kakor poklopke školjke in žival ujamejo.

V tropskih pragozdih lovijo nepentide živali z rafiniranimi pripravami. Konci listov so se jim izobličili v nekatere vrče. Živa barva teh vrčev privlači marsikakšne čiste, ki okušajo med ob zgoranjem robu vrča. Pri tem pridejo do voščenega, kakor zrcalo gladkega pesu, kjer se jim brez milosti sponrsne v globino posode, kjer jih srečamo lenka tekočina. Pri nekaterih, da bi se osvobodile, razdražijo živalce žleze, ki pričnejo

ROSIKA

izločevati želodčnemu soku podobno tekočino. Ta raztopi vso beljakovino žrtve, a žleze posrkajo potem posledico tega prebavnega dela. Vrčarice je kakšnih 40 vrst, vendar so vse zgrajene in delujejo po tem principu. Razlikujejo se v splošnem le po velikosti svojih vrčev, nekatere jih imajo komaj 5 cm dolge, druge celo pol metra in te zmorejo tudi manjše vretenčarje.

Podobno kakor vrčarice, a še bolj komplicirano, si lovi v srednjeevropskih mlakah vodne bolhe in druge majhne živalce rastlina, ki ima na koncih svojih listov majhne mešičke. Vhod vanje je zadelan s poklopcom in dlakami. Živalca se vije skozi te ovire do poklopca, ki se na nje pritisk naznotraj odpre, toda ven živalca ne more več. Zdi se celo, da mešiček povzroča majhen vrtnec, ki živalco potegne v njegovo notranjost.

Kakšen pomen ima za rastline lov na živali? Stvar je v tem, da je rastlini za življenje poleg ogljikove kisline, ki si jo pridobiva z zelenilom v svojih listih, potreben poleg rudninskih snovi, ki jih srka s svojimi koreninami, tudi dušik iz razpadajočih živalskih in rastlinskih snovi v zemlji. Ta dušik ima najvažnejši delež pri zgradbi beljakovine v živi stanici. Če je pa v zemlji, v kateri živi rastlina, premalo ali nič dušikovih snovi, če ji je korenina slabo razvita ali je sploh

nima, tedaj bi morala rastlina poginiti od glada za dušikom — če bi si ne znala pomagati na drug način. Tedaj morajo še drugi organi prevzeti naloge korenine, in to so seveda listi, ki dobe sposobnost predelovati dušikove snovi za rastlinski sokovni obtok. Da pri tem, posebno če gre za predelanje živih dušikovih snovi, živalskih teles, ne gre brez nasilja, je umljivo. Tu jim pomaga občutljivost stanic za dotikalne dražljaje, da se izvršijo neki počasnejši ali hitrejši gibi in da se začnejo izločevati lepki sold, ki naj plen ulovijo. Na kemične dražljaje dušikovih snovi v žrtvah odgovarjajo rastlinske stanice z izločevanjem prebavnih sokov. Če nas vse to do neke mere spominja na prebavne organe živali in njihovo delo, na želodce in črevice, tedaj ni rastlina po drugi strani izvršila prav za prav nič drugega, nego da je svoje korenine preložila v svoje liste. V službi prehrane so se nato izobličile vse druge aparature, ki naj bi vabile in držale žrtve, posledčni deli so dobili v ta namen celo sposobnost do samostojnega, premišljenega gibanja. Težavne življenjske prilike so prisilile rastlino, da je postala očitna »mesojedka« in se je v to svrhu opremila na najbolj umen in zamotan način. Ker ni šlo drugače, je morala postati v hcu za obstoj tudi roparica. Toda če natančno premislimo to, kar smo povedali zgoraj, tedaj je prav za prav razvila čisto popolnosti le neke lastnosti in sposobnosti, ki so bile že v njej ter je na ta način vsaka rastlina »mesojedka«, le da ne tako očitno kakor kakšna rosička ali vrčarica.

Po razpravi dr. O. Richterja — kl.

RIBE V RADIU

V britskem radiu so doble ribe precejšen pomen, in sicer zlate ribice. Pri oddajni postaji v Droitwichu je zaposlenih 144 zlatih ribic. Čemu jih potrebujejo?

Stvar je v tem, da bi se velike oddajne cevi po anodnih tokih premočno segrele, če bi ne bilo dolgih hladilnih kač, ki z vodo te cevi hladijo. V tej vodi pa se kmalu nabere polno mahu in alg, ki utegnejo kače zamašiti. To je imelo za posledico česte motnje pri oddajanju. Polagoma so prišli na to, da so zlate ribice velike »ljubiteljice« škodljivega rastlinstva v hladni vodi, pa so jim naložili, naj opravljajo čistilno delo, ki jim je tem ljubše, ker je zanje zvezano z življenjem.

JEZERO, ZA KATERO SE PULIJO EVROPSKE VELESILE

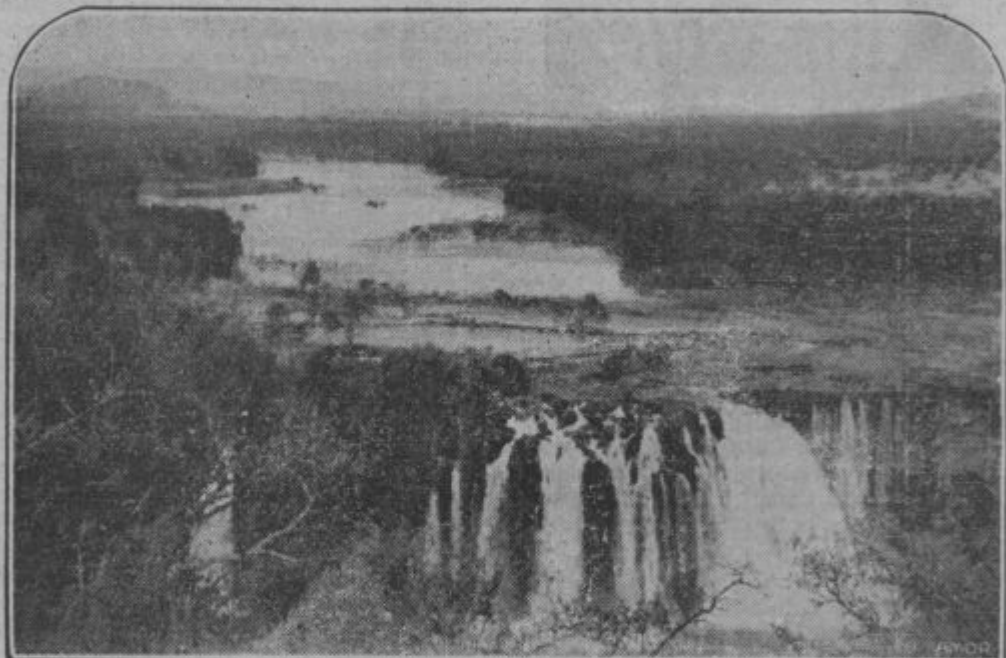
Od početka 16. stol., ko so portugalski duhovniki, prvi med Evropeci, spoznali jezero Tano, pa do naših dni je šlo malo potnikov mimo njega, ne da bi se čudili veličastvu njegovih bregov.

Do jezera, ležečega v abesinskih gorah, ni lahko dospeti. Z mulami je treba 6 dni od najbližje ceste, v Gallabatu, na

ogoljena in okleščena puščajo na svojem ustju. Njih moč potem opeša in meseca suša so to po večini suhe reke.

V 5. stol. so menihi prišli iz Sirije v Abesinijo. To so bili monofiziti, verska ločina, ki priznava Kristu samo eno naravo, obsojena kot razkojniška med koncilom v Halcedonu l. 451.

Prijetnejše samote niso mogli najti

TANSKO JEZERO

sudanski meji; toda 3 tedne prav naporenega potovanja, če odrineš iz Addis Abebe.

Poti so strmi od vseh strani, polni prepadov. Ali kaka prelést, kadar se nenadno razgrne pred teboj 80 km iskreče vodne površine nalik ogledalu v okviru veličastnih gora.

Tansko jezero se razprostira le 12° od ravnika, zato se zdi, da nam opoldne sonce stoji navpik nad glavo. Vendar je podnebje, tropsko in od sile toplo po nižavju, zmerno vse leto, saj Tana leži 1.800 m nad morjem.

Vodo prejema od raznih rek, ki se od julija do septembra, v deževni dobi, prelevijo v hrupne hudournike, prenašajo pa gozdov velikanska drevesa ter jih

kakor ob Tani, oziroma na otokih. Skoro vsak otok ima samostan ali cerkev ali pa vsaj razvaline, ki pričajo o bivšem hramu božjem. Osredek Dek, ki meri 18 km v obodu in je največji, kakor tudi njegov sosed, stožkasti otok Daga, ležita oba po 11 km od brega. Do njiju drugače ne moreš kakor s tankvo, nekakim splavom iz bičja. Take »vore« pletu ladjarji Vaiti, potomci hamitskega plemena iz Azije, naseljeni ob Tani že v početku zgodovinskih časov.

Nekateri teh samostanov niso videli Evropeca vse do l. 1932., ko je Anglež major Chuseman z dovoljenjem abesinskega cesarja popolnoma obšel jezero. Na obalku Dagi so v samostanu sv. Štefana grobovi 7 abesinskih vladarjev.

Drugi so pokopani v kloštrskih cerkvah na otoku Kebranu — v zapadnem delu gladine — in na otoku Mitraki, v vzhodni polovici.

Po otokih, po obrežju, po hribih raste velikansko drevje iz družine smokve in néroda (akacije). Travniki segajo vse do obale in na stotisoče rogate živine pasejo abesinski pastirji po njih.

Na južnem obrežju štrita dva vulkanska griča, Korata in Zegi, kakor rtiča. Slujeta po kavinih nasadih, katerih pridelek prevažajo Vaiti na bolj oddaljene kraje, kadar ne lovijo povodnih konj, posebne slastice za njih grla.

Na južnem pobočju raste obilo papi-rusa, ljubkega rogoza, iz katerega se delajo tankve. Druga papi-rusa s tankvo po jezeru ni.

Od l. 1900. se Evropci zanimajo za južno-vzhodni del, kjer se neznanska množina vode spušča v Modri Nil. Tukaj opaziš rob od lave, ki se je ob izbruhih privallila do mnogo starejše kotline Modrega Nila, in s tem svojim jezom tvori jezero, velikanski zbiralnik. L. 1902. je cesar Menelik izrečno privolil v to, da nihče ne bo skušal izrabljati modronilsko vodo, če se prej ni posvetoval z angleško in sudansko vlado.

Ob deževnih dobah odpreta Egipt in Sudan svoje zatvornice, da ne bi poplavlja napravila kvare. Voda takisto uhaja v Sredozemsko morje. Ako bi se ta obilica uravnala ob izhodu iz jezera, bi se voda prihranila za rabo Egiptu in Sudanu do novembra. V tem času Sinji Nil in njegovi pritoki naglo presahnejo. M. C.

V B O R B I Z B O L E Č I N O

REVOLUCIJA V ZDRAVLJENJU OPEKLIN

Se pred nekoliko leti menda ni bilo hujšega trpljenja nego po opeklinah in oparitvah. Kajti bolečine, ki jih je čutil ponesrečenec po ranah samih, niso bile še nič v primeri s silnimi mukami dolgotrajnega zdravljenja globokih ran. Temu trpljenju je novo odkritje napravilo na mah konec. Če so pacienti pripeljali s hudimi opeklinami v bolnišnico, je bilo računati doslej v štiridesetih odstotkih vseh primerov, da iz nje ne pride živ. Metoda dr. Davisona pa je šanse za pacienta — če uporabimo metodo hitro in pravilno — zvišala na devetdeset odstotkov.

Dr. Davison je štel komaj 30 let, ko je napravil l. 1924. svoje odkritje. Ni bil polklicen raziskovalec, temveč samo ravnatelj v bolnišnici Henryja Forda v Detroitu. Neskončna vrsta delavcev je šla skozi njegovo operacijsko sobo, požari in eksplozije so jih strašno zdelali. Vedno znova so drveli proti bolnišnici vozovi z nesrečniki, ki so bili izgubili luč oči, ki so bili pokriti z mehurji od opeklin, ki jim je ogenj spremenil obraz in ude v oglje. Nekaj pa je bil opazil dr. Davison, kar so bili sicer opazili že drugi pred njim: če ponesrečencev v njih strašnem trpljenju ni končal živčni šok, tedaj jim je bilo v naslednjih 24 urah običajno znatno bolje. Potem pa se je pokazala strašna izprememba. Skoraj vsak, ki so mu rane po ognju in vrelih

temperaturah pokrivala tretjino telesne površine, je umrl. Čudno pa je bilo, da rane nikakor niso morale biti globoke, da so se končale s smrtjo, pogostoma so zadostovale samo rdečine brez mehurjev.

Tisti čas še niso vedeli mnogo o kakšnem učinkovitem lečenju takšnih ran. A Davison se ni držal tradicionalnih predpisov. Poglobil se je med drugim v čudne poskuse nemškega raziskovalca Hermannja Pfeifferja, ki je dolgo časa prej spreminjal popolnoma zdrave kunce v bizarne stvore s tem, da jih je obril do golega, jih omamil, da bi ne čutili bolečin, in jih potem oparil. Če je imel kunec dovolj oparin na telesu, je poginil. Ko je dr. Pfeiffer raziskal takšne kunce, je opazil, da so jim jetra in obisti čudno razobličene — bili so zastrunjeni! Ali je bilo mogoče, da se je koža po oparinah spremenila v nekaj strupenega? Na vsak način, kajti če je vsadil košček takšne kože v notranjost popolnoma zdravega kunca brez oparin, tedaj je ta poginil z istimi pojavi, kakor da bi bil sam oparjen.

A tu je bilo še nekaj čudnega. Če je temu strupeno učinkujočemu tkivu dodal sublimata, tedaj je njegova strupenost izginila. Kdo bi se upal pokriti velike površine odprte, z mehurji po opeklinah in oparinah uničene kože z obkladki visokoprocentnega sublimata? Dr. Davison se je posvetoval z nekim

kemikom in ta mu je dejal: »Zakaj bi ne poskusili s čreslovo kislino?« Tedaj si je mladi zdravnik priskrbel zadostno količino te snovi, ki jo najdeš v starih črnilih in močnem čaju, ter stopil v svoj laboratorij, da bi jo preizkusil na kunchih.

5. maja 1924. je napravil dr. Davison veliki korak od kuncev in podgan do človeka. Tega dne se je v neki tovarni zgodila eksplozija svetilnega pina. Sedem ljudi je bilo opečenih, najbolj pa neki 24 letni mož, ki je utrpel poškodbe tretje stopnje. Davison mu je vbrizgnil morfija, da bi tako ne trpel, potem je položil mokre obkladke z borovo kislino okrog njegove desne roke, obraza in glave. Tako so delali običajno v bolnišnici. Na levo roko pa mu je položil obkladke s 5 odstotno čreslovo kislino. Naslednjega dne je Davison izmenjal obkladke. Na desni roki in obrazu je moral to storiti s počasnim in grozotnim ceremonialom, ki je bolje, da ga ne opišemo, potem se je sklonil nad levo roko, ki je bila ovita z obkladkom čreslove kisline. V sekundi je bil obkladek dol — brez vsake bolečine. Ud skoraj ni bil oteklo. Zdelo se je, kakor da je zavrt v togo zaščitne plasti temnega pergamenta. Zdravnik je previdno pritisnil na kožo: »Ali boli?« — »Ne, gospod doktor, ne boli!«

Tako se je začel Davisonov pohod proti bolečini. Začel je vse paciente zdraviti s čreslovo, namesto z borovo kislino, in je triumfiral. Nekoč dni je prešlo, potem se je začela črna, usnju podobna koža, ki je nastala po čreslovi kislini, na koncih malo odvijati, tako da so jo lahko potegnili stran. In spodaj je bila nova, rožnata, zdrava koža. Ta gnusna črna prevleka ni varovala samo pred bolečinami in zastrupitvijo, temveč tudi pred okužitvijo in brazgotinami.

Med mnogimi tisoči, ki v Ameriki vsako leto umro zavoľajo oparin in opeklin, je velik odstotek otrok pod šestim letom. Davison je svojo metodo povedal ranoceľniku neke bolnišnice za otroke v Michiganu, in začeli so tudi tam uporabljati čreslovo kislino. Detetu so dajali najprvo snov, ki je blažila bolečine in so mu odprli mehurje od opekline. Nato je bolniška strežnica v posebnem toplem šotoru z navadnim razpršilnikom obrizgavala rane s čreslovo kislino, dokler niso postale temno rjave. Istočasno so dajali otroku solnih raztopin, da bi izravnali izgubo vode, ki jo povzroča to

težke opekline. To je bilo vse. Toda dočim je prej, po stari metodi zdravljenja umrlo 58 otrok od 100, jih je umrlo sedaj komaj 17.

Davisonovo odkritje je bilo tako fundamentalno, da je doživel še njegovo razširitev po ameriških in angleških bolnišnicah. Najlepše na tej metodi pa je to, da je omogočila zdravljenje doma, dočim so bili ponesrečenci prej običajno obsojeni na smrt, če jih ni bilo mogoče spraviti v bolnišnico. Sedaj lahko izvede zdravljenje vsak praktični zdravnik, do transplantacije kože, ki je potrebna pri globokih ranah. A to se ni vse, kajti zdravniki pravijo, da je mogoče postopek s čreslovo kislino uporabiti povsod tam, kjer zdravnika ni pri roki. Odločno odsvetujejo staro metodo, po kateri polagajo na opekline in oparine olja in mazila. Kjer ni steriliziranih kirurških instrumentov na razpolago, ni niti potrebno, da bi se mehurji odprli. Potrebno je le čisto perilo in sterilizirano obvezovalno tvorivo. V kozarec vode streseš 4 do 5 čajnih žličk čreslove kisline v prahu, kar zadostuje, da ostane obveza tako dolgo vlažna, dokler rana ne dobi temno rjave barve. Za to je potreben le kratek čas, nevarna bolečina se paralizira, dokler ne prispe zdravnik. V vsaki hišni lekarni bi morali imeti čreslovo kislino v obliki praška. Raztopino je treba namreč pripraviti vsakokrat na novo. Kjer so preveč ubogi, da bi si kupili čreslove kisline, naj si pomagajo z močnim, vže napravljenim čajem. Ta vsebuje namreč dovolj čreslove kisline, da se naredi zaščitna plast nad ožgano kožo. Na Kitajskem uporabljajo to stvar s čajem že od pamtljveka. Davison o tem ni vedel, ko je pred dvema letoma umrl. Gotovo bi se smejal, če bi zvedel, da je imela njegova metoda svoje predhodnike v čajni kuli, ki so jo izumili neki brezimni Kitajci dolgo pred tem, preden je prišla znanost na svet.

Po razpravi dr. P. de Kruifa—kj

DIFTEROID

Profesor Mikrobiološkega zavoda v Kijevu je odkril novega bacila in ga krstil za »difteroida«, zaradi njegovih sličnosti z Le Floerovo glivico mikrobov grlovke, čeprav ne povzroča te bolezni. Ta »nevidec« najden pri jetičnih je še slabo poznan. Doslej še ni bilo mogoče dognati njegovega pomena v razvoju te bolezni. Odkritje pa je vendar nad vse zanimivo in proučevanje se nadaljuje.

KONEC INVALIDA KASTORJA

JOZE KERENCIO

N A D A L J E V A N J E

Naslednje jutro je invalid Kastor zgodaj pri cerkvi. Tesno mu je, v prsih ga stiska. Je še polno drugih beračev in beračic, žalostnih in potrlih, razmesarjenih in spacenih, starih in mladih. Ko je večina ljudi v cerkvi, ter sejmarji postajajo okoli svojih šotorov, se berači ogledujejo sovražno, vsak s svojega mesta.

V zgodnjih dopoldanskih urah, ko je največ trušča in ko lajna vrtljaka na dvorišču za cerkvijo žalostno pa spet poskočno zavija, je Kastor najglasnejši. On ne moli. Živahno prikriči ves razgaljen, moleduje, stoče, kolne vojsko, ki ga je pohabila. Kolne je tudi berač z eno nogo, ki sedi blizu. Sovražno se spogledujeta. Potem invalid Kastor prisluhne vrvežu. Skozi molitve, prošnje in krike odmeva smeh, zavija lajna, in invalid Kastor tuli, da je stoodstotni invalid.

Zvonovi pritrkavajo, ljudje so prazne oblečeni in veseli. Zdi se, da je svet ena sama lepota.

— Lepo prosim, nesrečni vojni invalid sem!

— Sirota, nikogar nimam na svetu,

oni pa ima grunt, meni darujte ljudje božji, kriči invalid z leseno nogo.

Za hip se Kastor potuhne. Sovražno zre v onemogil jezi in se trese.

— Kdo si ti? sikne.

— Grunt ima, ljudje božji. Jaz nimam ničesar.

— Lažeš! Lepo prosim! Čisto razmrovarjen sem. Ženo in sedem otrok imam. Usmiljeni ljudje!

Ljudje se smejejo, nekateri zabavno, drugi prisiljeno. Kastor drhti, potuhne se, potem se splazi za šotore kakor preganjena zver. Tam sede, brska po žepih, prešteva drobiž, je vidno zadovoljen, malho stisne pod pazduho in oči mu zažare. Čuti neznosno žejo.

Kmalu se prerije med ljudmi, ki hite v cerkev. Lazi okoli šotorov, sredi največjega nemira, skoro neopažen. Oči ga vodijo mimo ljudi k šotoru. Tam je lepa, svetla, svileni rutica. Kastorja nekaj presune. Pusti se prerivati skozi gnečo, dokler se v njem ne utrga plaz spominov. Kakorkoli se je že ta dan skliceval na ženo in otroke, nanje ni mislil mnogo. Zdaj pa so vstali spomini na dom. Skoraj lepo je vse to in Kastor se

M. UNOLD

PREDMESTNI OTROCI

v mislih potaplja in oplaja. Hrepeneče zre ruto, lepo svilen ruto, za njo se mu vsiljuje dom, žena in otroci. Vse to postaja neznosno sladko in jasno občuti, kaj hoče in tudi ve, kaj mu je storiti.

Splazi se za šotore. Zdi se mu, da ga nihče ne vidi.

Ko je spet sredi trga je skoraj sam. Vse sili v cerkev. Kastorju je težko, občuti, da je neznosno utrujen in žejen. Pod pleči ga vbada, nekaj napeto tesnega mu leži na prsih. Medlo opoteka joč se odide mimo cerkve nizdol proti krčmi.

Pred šotori je prazno. Sejmarji se sprehajajo, se razgovarjajo. V cerkvi je maša. Tudi berači so potihnil.

V to udari ženski krik.

— Ukradena! Gospod Molnar! — kriči neka sejmarka. Slišite gospod Molnar, ali ste videli svilen ruto z vdelenimi rožami? Nekdo mi jo je moral ukrasti, denarje nisem dobila, rute pa ni nikjer.

Med sejmarji je nemir.

— Kdo bi ukradel?

— In kdaj?

— Ali ste koga videli?

— Taka gneča je bila!

Zbirajo se v gruč in šepetajo. Ozirajo se za berači. Sejmarji in berači so si vedno sovražni. Oboji kriče, oboji prosijo, oboji ponujajo, eni blago, drugi svoje razmrcvarjene ude in se lepo zmenijo, da bodo pregledali vse berače. Tudi orožniki morajo biti nekje blizu, najbrže v krčmi. Pošljejo po nje.

Invalid z leseno ного se hudobno in sovražno otepa. Ko zagleda bajonete dveh orožnikov, umočne in se prepusti preiskavi. Nekateri berači se branijo, drugi so mirni in vdani. Iščejo, a ne najdejo ničesar.

Kastor je v krčmi. Tolaži se z jabolčnikom in gloda kos kruha. Nekoliko mu je odleglo, zanj se nihče ne zmeni. Le orožnik ga je pred hipom tako presunljivo pogledal, da ga je streslo do kosti. Hujšega ni bilo. Kastor je dovolj beraško skromen. In tako še vedno sedi. Ne ve, da je zunaj preiskava. Nekaj otožno težkega mu je na duši. Rad bi imel nekoga, da bi mu rekel, dve tri besede. Pa je čisto sam. Potem se spomni na ruto. Dvigne se, zopet sede, išče po malhi papirja, nato izvleče ruto. In vse kar dela, je pod mizo, istočasno pr zre pozornost po izbi in po redkih ljudeh.

Ko ruto lepo zavije v papir, jo spravi in se dvigne. Mahljivo se napoti proti cerkvi. Pomišlja ali naj gre med šotore,

ali naj pobegne. Opeteka se. Pijan ne more biti. Bolan je in nestrpen. Osuplo obstane, ko vidi orožnike pred cerkvijo. Potem se raztrgano zasmee in se napoti dalje. Iz cerkve silijo gruč ljudi. Izpod zavesti mu vstaja strah. Prebije se med ljudi. Vse postaja nekako čudno. Kastor onemi. Dve ostrini se svetita na puškah. Hoče pobegniti. Občuti, kako v njem vse gori. Skoraj brez moči je. Okoli njega šumi. Ta trenutek se mu zazdi, da od nekod daleč vse zre nanj. Brezčutno vidi: orožnika stikata okoli. Kastor se prebije med ljudmi. Iz gneče ne more, z množico vred nekam potuje in čuti, da je bolj in bolj grozno vse to dogajanje, da je vse polno orožnikov, da vse išče, išče. On pa hoče pobegniti. Oči se mu bliskajo, pa čuti, kako se tvorijo temne lise. In je vedno bližje šotorom. Hoče stran. Krikne, omahuje, potem vidi invalida z leseno ного, orožnike, množico, ki ga duši. Krikne. Vidi vse jasno, kako invalid z leseno ного izteza roko, kaže po tleh, vidi, kako se množica razmika. On zre določno jasno, potem se mu zvrtil v glavi. Zamahne z rokami. Koščena roka se ga oprime. Kastor se požene v množico. Po hrbtu čuti močan sunek, sliši besedo: tat. Potem ga mahoma zajame nekaj sladkobno brezmočnega. Spačeni, grozno razvlečeni obrazi se mu reže, drevje plapola, zvonik se podira, tema pada, nebo se zagrne in Kastor ne vidi ničesar več. Obraz se mu spači. Grabijo po njem, čuti brez moči in obraz odpora na tleh, naj to sladkobno preide vse in Kastor ne ve ničesar več. Drget spreleti telo in skozi kri z nastopajočo peno vzdrhte ustnice.

Nekdo visoko zamahne s svilen ruto, neka ženska krikne. Med hruščem se sliši samo: Moja ruta! Joj!... Napol zastonj!

Med orožniki ga dvignejo, nato jim pade na tla. Nekdo ga brne v bedra in v boste noge. Kastor se ne zgane. Dvignejo ga vnovič in zaslutijo da je končal. Spuste ga sredi gneče, sklanjajo se k njemu, orožnika odrivata množico. Resnično, s Kastorjem je konec.

V množico leze nekaj tujega. Stojte se prerivajo in čakajo, da se zgodi tisto poslednje, za invalida Kastorja nepotrebno dejanje, da se zbere komisija, ki ugotovi vzrok smrti, njen način in vse okoliščine, kakor veleljajo predpisi.

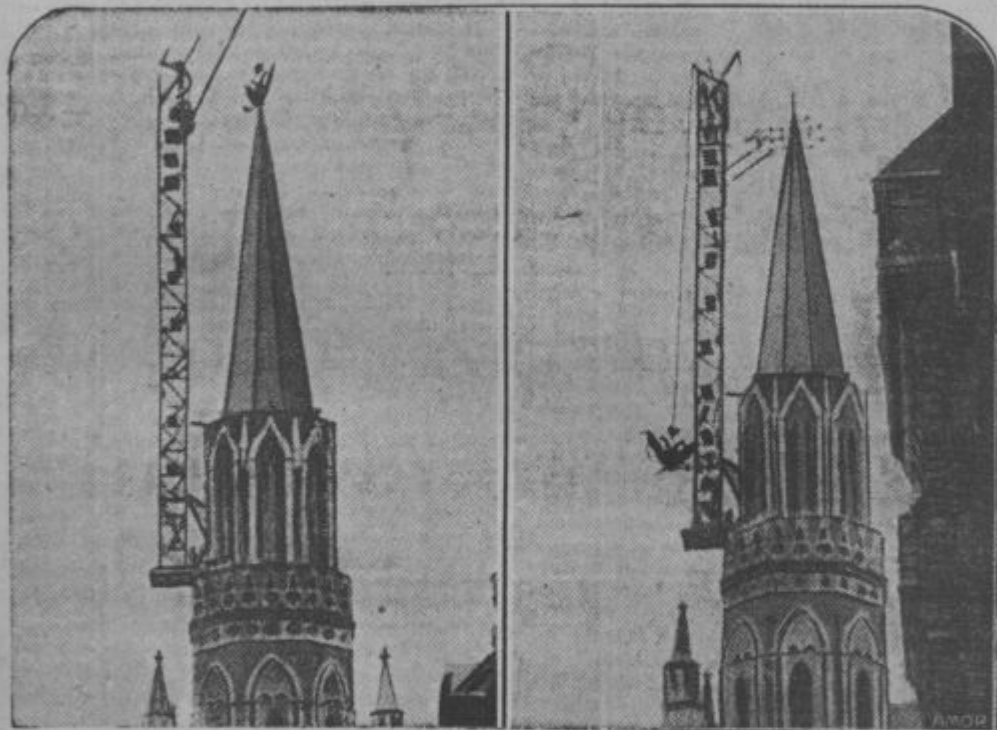

DVOGLAVI OREL IZGINIL S KREMLA

Tuji izletnik, ki je prišel na Krasno ploščad (Rdeči trg) v Moskvi, je osupnil: na vrhu gotskih stolpov so dvoglavi orli razprostirali svoje kreljuti preko Kremla, medtem ko je nedaleč od tam s kupole bivšega Senata, ki je zdaj sedež sovjetske vlade, plapolal po zraku velik rdeč prapor. Orli samoderštva in zastava internacionale: ta soseščina je imela v sebi nekaj presunljivega. To je bil živ nauk zgodovine. Mar ni trdil, da navzlic vsemu političnemu prekucu sedanja

mu delu mesta nekdanje lice? Toda nasprotno temu obnovitvenemu načrtu so bili orli na stolpih obsojeni na umik.

Nedavni vladni odlok je zadel štiri žrtve stavbe, nad katerim so se dvigali carski orli. Najstarejša Spaska vrata, ki sta jih L. 1491. zgradila Italijana Solario in Marco Ruffo, Bizantinski simbol, kakršen je omenjeni orel, je nadomestila peterooglata zvezda, okrašena s srpora in kladivom. Postavili so jo 9. novembra, ki je dan boljše

Po kovinskem odru snemajo carskega orla

vladavina vendarle nadaljuje vekovno delo carjev, ki so bili postavili to trdnjavo*) na bregovih Moskve? Veza! med preteklostjo in sedanjostjo je bil tudi vpričo vseh, v osrčju Rusije. 16 let po prevratu je pričujočnost orlov dokazovala da hoče sovjetska vlada ohraniti najznamenitejši ruski spomenik. Sicer pa, mar ni bila povabila arheologom umetnikom nalogo, naj restavrirajo najlepše cerkve v Kremli in spravijo na dan stare napresnice (freske) ter dajo notranje

*) Nazvana po kremenu kakor koroška trdnjavnica, o kateri je po Jarnikovem pričevanju narod pel:

Oj ti preljuba Kremljica,
ki naša si zabranica...

viške revolucije. Zvezde so 5 m visoke, njih ogrodje iz nerjavečega jekla, pri srpu in kladivu pa iz pozlačenega bakra. Zadnja dva emblema sta bistveno iz rezanega uralskega kremena: kamenite strele, ametista, hrizolita itd., skupaj 10.000 poldragih kamenov v celotni teži 250.000 karatov. Vsaka zvezda tehta okoli 1500 kg, zato so jo s težavo pritrčili pri rečenih zgradbah. Vendar je bilo zaprek le manj kakor pri popraviljanju notredamskega zvonika v Parizu in popravljanje starega petelina iz rdečega bakra, ki stoji nad njim 98 m visoko nad preddvornom.

Bošnjakov popis ruskega Rimac se bo moral poslej nekoliko prenarediti. K.

IZ LITERARNEGA SVETA

KNJIZEVNE NAGRADE FRANCOŠKE AKADEMIJE ZA L. 1935

Večina nosijo ime po ustanovnikih: 185. Člani Akademije pa so iz svojega dodali še 31, da ne omenim 11 medalj. Pri vsej tej obilici je mnogo kandidatov odšlo s praznimi rokami.

Najuglednejša nagrada, Prix Gobert, je namenjena za zgodovinske razprave. Stekel si jo je René Grousset, čigar obsežna *Histoire des Croisades* proučuje križarstvo z gospodarskega in kolonialnega vidika. »Križarska vojna«, piše med drugim, »je bila zgolj svetel postranski dogodek, zgodovinski slučaj. Ustvaritev frankovskih kolonij, ki jih je to naključje priključilo v življenje, vznik francoske države v Siriji, čvrste in čile, to je vse drugače pomembno zgodovinsko dejstvo.«

Brat Godfrida Bouillonskega, drzni politik Baudoin I, je trajno zasidral to naselbino. »Po času sodi med prve podjetne pionirje, katerih um je v 17. stol. zasedal toliko novih Francij po svetu, od Kanade pa do Indskega morja.«

Kolonialno politiko riše Grousset v velikih potezah: obzirno ravnanje z domačini, upoštevati njih šege in vero. Baudoinov način je bil takšen kakor danes Gallienijev ali Liauteyev. Kot orientalist je nagrajenec izkoristil mnogo izvrlnih listin iz prizadetih krajev.

Uspeh G. Hanotauxove Zgodovine francoskega naroda je vzbudil kralju Fuadu I. željo, da bi imel podoban priročnik tudi za svojo deželo. V Hanotauxovi zbirki je torej zšla Dehralanova knjiga *L'Egypte turque*, odlikovana z Broquette Goninovo nagrado. Za turških paš je bil Egipt: 281 let nepoznana, zaspala zemlja. Francoska vojska jo je zasledila za 3 leta in ji odprla pot v blestelo bodočnost: stotnik Bouchard odkrije 1799. trojezično ploščo v Roseti (Rašidu), po njej razlušči Champollion hieroglifsko pisavo. Bonaparte sproži misel na Sueški prekop, dovršen 17. novembra 1869.

Nedavno osnovana nagrada, prix Boudonot, namenjena za vzdrževanje rodoljubja, je pripadla aktualno zgodovinski študiji Bouvines, kjer Hadengue prikazuje bitko pri tej vasi in francosko zmago: pehota francoskih mest je prvič tu odločilno posegla v spor. To je tako rekoč prva Marna. Tedaj se razveveta narodna enotnost; vedno bolj raste ugled Francije, ki se zdi največji narod na svetu; nastopi 13. stoletje, čas katedral, zlata doba francoske umetnosti in njenega vpliva po Evropi. »Ali se notranji mir,« meni v uvodu general Weygand, »sklenjen med vojno, še danes drži? Nova fevdalstva, ki so na korist tujcu, so se porodila. Ni li opustitev napora po zmagi glavni vzrok naših težav?«

Med obdarjenimi je Jos. Aynard, čigar *Bourgeoisie française* spremlja razvoj meščanstva od srednjega veka do Revolucije. Ta sloj, priden pri delu, željan dobička, toda nabranega s trudom in ohranjenega s štednjo, stremi za tem, da se loči od ljudstva manj s imetkom kakor pa z vzgojo ali omiko in da se vzpne. Aynard pozna tudi njegove napake: nekako teznosrčnost, razredno sebičnost, nečimrnost. Vsekakor pa je bilo stoletje, ki mu Francozi pravijo veliko, po Saint-Simonu »un siècle de vile bourgeoisie«.

Vojne pripovedi kritika že več let pokopuje, a še vedno prihajajo na plan. Polkovnik René Chambe se je postavil z dvema. Pekel na nebu (*L'enfer du ciel*) se je mogel poroditi šele z osvojitvijo zraka, o kateri je nedavno neki pesnik prerokoval, da bo privedla bratstvo med narodi in nam poklonila vesoljni mir. Kakor zemlja in voda se je tudi ozračje prelevilo v morišče. S svojim peresom je Chambe priključal pred nas dušo boja. V drugem delu, *L'Escadron de Gironde*, slika konjiški oddelek, uklenjen med nemške čete, kako se zažene proti sovražnim topom in strojnicam, »vihteč še svojo sulico, uboren kos lesa, dolg tri metre kakor pred tisoč leti v dobi turnirjev«. Osebo junaštvo, ki ne mara za tobnice naslove.

Heroizem razodeva tudi pisateljica Louise Thuliez v knjigi *Condamnée à mort?* Hoteč vrniti domovini vojake, izgubljene v zasedenem ozemlju, hodi peš do meje, kjer jo čakajo krogle in granatni drobeci. Neki dan jo Nemci zasačijo in na smrt obsodijo. Imela pa je večjo srečo njena prijateljica Edith Cavell: kazen se ji omili na prisilno delavnico. Dumont-Wilden—včasih se je zanimal za jugoslovanske stvari — je očrtal življenje kralja Alberta I, ki je 2. avgusta 1914. s svojim odgovorom na nemški ultimatus pokazal čudovito npravnstveno moč. Enako snov obravnava lavreat Alard de Bourghelles.

Major (commandant) Bugnet je izklesal lik generala Mangina, dovršen vzor francoskega junaka.

D a 1 j e

NOVE KNJIGE IN REVIE

Uredništvo je prejelo:

»ZDRAVNIŠKI VESTNIK« 1. VII. št. 12. Zaključni zvezek letnika strokovnega glasila zdravništva v Sloveniji vsebuje na uvodnem mestu prispevek pariškega zdravnika prof. E. Sergenta. »Nekaj misli o pomenu nalezljivosti in dednosti za nastanek tuberkuloze« (v francoskem izvirniku ter v prevodu urednika dr. R. Neubauerja). Prof. Sergent eden največjih sodobnih internistov, zaključuje svoje misli z ugotovitvijo: Nalezljivost tuberkuloze je resnica, ki je ne more ovreči matematično razlagljanje in ki najde svoj dokaz v kliničnih in eksperimentalnih ugotovitvah. Dr. A. Simoniti po-

roča na podlagi zdraviliškega materiala na Golniku o tumorjih pljuč (s slikami). Medicinac M. Avčič končuje svojo razpravo o funkcionalnem pomenu glandulae thymi. Dr. Val. Meršol referira o zdravniškem kongresu v Beogradu. Njegovo poročilo bo zanimalo tudi širši krog intelektualcev. Slede za medicince pa tudi za marsikoga drugega zanimive rubrike: Iz medicinskih časopisov, Nove knjige (interesanten referat dr. Tomaža Furlana o knjigi dr. M. Vidmarja »Moj pogled na svate«), Drobne novice, Stanovski vestnik i. dr. Kakor sporoča urednik, bo izšla v prihodnjih številkih vrsta izvirnih prispevkov inozemskih zdravnikov. »Zdravniški vestnik« izhaja desetkrat na leto ter stane za nezdavnike celoletno Din 90. Urejuje in izdaja ga primarij dr. Robert Neubauer na Golniku. — Temu zvezku je priložena tudi peta številka »Evgenike«, ki vsebuje konec dr. Sv. Stefanovičeve razprave o rasni higieni, abortusu in zaščiti matere. Nadalje je priobčeno predavanje dr. J. Potrča na kongresu jugoslov. zdravnikov v Beogradu o socialni indikaciji splavov z opombo, da se uredništvo v vsem ne strinja z izvajanjem z evgenijskega stališča (dr. Potrč namreč s humanega stališča obsoja pohabljenje človeškega individuuma z nasilno kršitvijo osebnih svobode po hitlerjanskem zgledu). G. Tomažič poroča o bromosonih, urednik pa o neuredku raznih sterilizacijskih zakonov v nordijskih državah po nemškem vzorcu.

•KRONIKA SLOVENSKIH MEST, I. II. št. 4, je izšla ter vsebuje med drugim: Poslopje mestnega muzeja v Ljubljani, njegova zgodovina in stanovalci (dr. R. Andrej-

ka); Francesco Robba (dr. A. Vodnik); Zgodovina Primčeve hiše v Ljubljani (dr. R. Andrejka); Italijanske predstave v Ljubljani po zgraditvi stanovskega gledališča (dr. St. Škerlj); Ljubljanska rokopisna zbirka pravnih obrazcev in predpisov izza tridesetletne vojne (dr. M. Dolenc); Narodni domovi v Sloveniji (A. Podbevšek); Ob 500 letnici Novega mesta (Janko Jarc); Mariborska letalska stotinja (F. A. Pivko); Kmetijsko vprašanje Velike Ljubljane (ing. L. Pregelj); Grobnica Janezov v Judenburgu anonimno, kakor je tudi anonimen prispevek Upor v Judenburgu 1918!); Nadalje iz ljubljanske, mariborske in celjske kronike, Splošni pregled in Kako so si razlagali potres v Ljubljani l. 1895 (L. Stanek); Številka vsebuje mnogo slik, med njimi lepo reproducirane portrete. »Kroniko« izdaja ljubljanska mestna občina (kulturni oddelek) ter stane celoletno Din 60.—

SIMON JENKO, IZBRANO DELO, priredil dr. Ivan Pregelj, založila Družba sv. Mohorja v Celju, 1935. Daljše poročilo v eni prihodnjih številkih.

T. Silani »L'Italia e l'Oriente medio ed estremo«.

V uvodu kaže bivši ital. finančni minister prof. Volpi na dejstvo, da so Benečani že mislili na spojitve Sredozemskega morja z Rdečim v 16. stol., da so bile torej že tedaj dežele srednjega in daljnega vzhoda velike važnosti za italijansko trgovstvo. Moderna prevozila so stike znatno pomnožila. Silanijevi podatki osvetljujejo z gospodarskega vidika italijansko politiko na vzhodu.

R. W. Rowan »L'Evolution de l'Espionage Moderne«.

Vojaško in politično vohunstvo, kakor pravi angleški pisec, preveden na francosko, ne pozna brezposelnosti. Podzemsko rovarjenje teh brezimnih mož in žen opisuje z grozljivo neprijetnim ovladovanjem predmeta.

Général Visconti-Prasca, »La Guerre décisive«.

Bližnji pomočnik maršala Badoglio preiskuje vse možnosti, kako zagotoviti zmago. To se more danes doseči le tako, da že dolgo časa pred vojno trdno sodelujejo vse sile: vojaštvo, gospodarstvo, politika, vera, umetnost, tehnika itd.

Guglielmo Ferrero »Le Prisonnier des Abyssins«.

V Michelovem prevodu na francoščino leži že tretji roman epske vrste »Verige življenja«. Junaka Oliviera srečamo kot ordonančnega častnika v italo abesinski vojni pred 40 leti. Mehkužni mladenič se udeležil bitke pri Adui in kot abesinski ujetnik napornega peščenja v Addis Abebo. Knjiga tiskana 1930 v Italiji, je bila l. 1935 zaplenjena in sežgana.

H. Pause: S SMUCMI SKOZI GOZD

IZ PRAKTIČNE MEDICINE

Zamorci imajo zdrave zobe

O zamorcih Bantujcih piše Münchener Medizinische Wochenschau, da se odlikujejo po posebno lepim in zdravim zobeh. Gniloti zobje so med njimi največja redkost — dokler živijo po svojih starih običajih. Čim pa se na farmah in po mestih privadijo evropskega načina življenja, dobijo kmalu slabe zobe. To je bajje v zvezi z uživanjem sladkorja in koruze brez luščin. Isti list trdi, da je kislo mleko izborno sredstvo proti zobni gnilobi.

Nevarnost kopirnega svinčnika

Nevarnosti kopirnega svinčnika še vedno ne poznamo tako, kakor bi bilo treba. Hamburški zdravnik dr. Glass poroča o starejšem možakarju, ki se je rani v palec z nezavarovano konico kopirnega svinčnika v svojem žepu. Devet ur pozneje so ga operirali, toda prst se je bil s svinčnikom že tako zastrupil, da so ga morali odrezati.

Sladkor kot zdravilo

Berlinska zdravnica za otroške bolezni drca. Marija Sudhuesova piše, da je imela presenetljive uspehe pri celitvi ran s sladkorjem. V številnih primerih poškodb, gnojnih žlez i. t. d. je ugotovila, da je sladkor kaj kmalu zamazane rane očistil. Rano je enkrat ali dvakrat na dan na debelo potresla s sladkornim praškom in obvezala. Tudi zoper vnetja v vratu, vnetja sluznice v ustih ali nosu se je ta nova zdravilna metoda dobro obnesla. Večjim otrokom je predpisovala vsaki dve uri za kavno žličico sladkorja v raznih oblikah, tudi v obliki bonbonov. Mali otroci so dobivali sladkorni cucelj. Pri vnetjih v nosu je dajala vsaki dve uri nekoliko kapelj 30—40 odstotne raztopine sladkorja v kamiličnem čaju v

nos. Ranjena mesta je mazala z isto raztopino.

Vitamini v zelju

Ruska zdravnica Jarusova je odkrila v zelju posetno velike množine vitaminov. 270 do 320 enot na kilogram. Pri tem ni bilo med svežim in preležanim zeljem nobene vidne razlike glede antiskorbutnega učinka. Čelo v dveh delih vode prekuhanu zelje je imelo še kakšnih 80 odst. prvotne količine vitamina C v sebi.

Zdravljenje ozeblin

Ozeblin imajo radi menda prav določeno vrsto ljudi, ki jih spoznamo že od daleč po modro rdečih, oteklih rokah. Koža jim je vlažno hladna in jim rada razpoka. Često napadajo ozeblin ljudi, ki so zapostavljeni v vlažnem mrazu, n. pr. perice, mesarje, i. t. d. Poleg višinskega sonca in električnega ogretja so se obnesle zoper ozeblin posebno izmenljive kopeli, in sicer 2 minuti v vodi 34 stop. Celz. pol minute v vodi 14 stop., nato spet 2 minuti v topli vodi in tako kakšnih desetkrat po vrsti. Koristne so tudi vroče kopeli rok in nog. V te kopeli damo pest hrastove skorje, za žličico galuna ali 50 ccm očetnokisle gljive. Po kopeli lahka masaža prstov od konca proti bazi, za vsak prst po eno minuto. Počopi jih mažemo z mazilom iz 1 odstotne kafe in 5-odstotnega perujskega balzama ter obvežemo. Včasih pomaga, če prav na tenko namažemo s čopičem prste z najboljšim limon. Na odprte ozeblin damo ponoči alkoholne obveze in sicer v več plasteh, ki smo jih prepočili s 70-odstotnim špiritom, nad obvezo pa damo nepropustno, perforirano blago. V primerih lahke rdečine ozeblin, pomaga čisto kratka zaledenitev s klorovim etilom. Notranje priporočajo čisto železo in arzen. V vseh teh primerih pa je dobro povprašati zdravnika za svet.

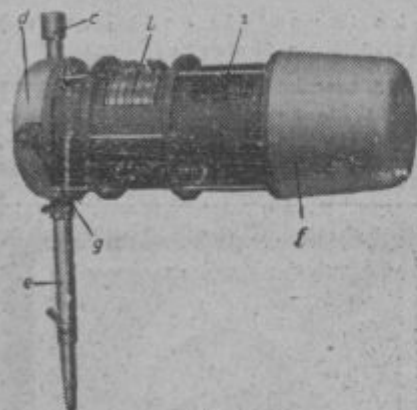

DANES POJDEMO NA DRSALISCE!

TEHNIČNI OBZORNIK

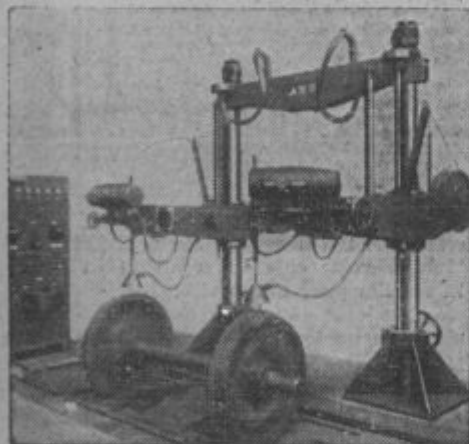
ELEKTRIČNO VARJENJE KOLES

Enostransko izrabo koles železniških vozov moremo na enostaven način popraviti z ostruženjem kolesnih vencov. Ker se pri ponovnem struženju debelina vencov le preveč zmanjša, so pred dobrim desetletjem

Sl. 1.

izoblikovali tehnični postopke za obnovo pokvarjenih koles, ki slone na električnem varjenju. Z njimi se je življenjska doba železnih koles postotno povečala. Bistvo teh postopkov je naslednje. Najprej močno segret venec s počasnim ohlajanjem stisnemo ob kolo. Nato s pomočjo električnega toka zvarimo venec s kolesom. Končno venec ostružimo.

Sl. 2.

Na žalost se doslej uporabljeni postopki niso obnesli pri kolesih lokomotiv. Pri varjenju se je namreč med vencem in kolesom izločilo precej ogljika. Ogljik pa je povzročil krhkost vezi. Za odpravo tega nedostatka so se lotili inženjerji proučevanja njegovih vzrokov. Rezultat preiskav je nova priprava za varenje koles (gl. sliko!)

Varenje vencov se je doslej od običajnega varenja razlikovalo v tem, da je segalo bolj na površje. To pa je očitno nedostatek. Odpraviti ga more naglo varenje, pri katerem se ne morejo tvoriti krhki pasovi med vencem in kolesom. Nagloma izvršeno varenje ima pa neko navidezno hibo, katero so skušali doslej brezizjemno odpraviti. Z varjenjem nastala brazgotina je namreč hrupava ter po vnanosti ne izpričuje dobro izvršenega dela. In vendar je po najnovejših izkustvih delo, ki se ponša z lepo vnanostjo mnogo slabše. Ono skriva namreč pod lepo brazgotino izmalčeno notranjščino. Posledica tega dognanja je torej konstrukcija priprave, ki omogoča naglo varitev.

Varitev omogočata pred vsem nastavek (sl. 1.) in stroj, na katerem se morejo premikati varjenju namenjena kolesa (sl. 2.) V njiju prilog govorita brezhibna izdelava in razmeroma nizka cena postopka.

(tma)

TEHNIŠKE ZANIMIVOSTI

V Stettinu so izgotovili letos največje skladišče za žito v Evropi. Vanj morejo namreč naložiti 43 milijonov kg žita, tovor sto tovornih vlakov. Skladišče, ki je s strojnico vred pravecni nebotičnik, meri v višino 60 metrov.

Pri zavornici v Asuanu (Sev. Egip, bodo zgradili osežno tovarno za dušiko, ve spojene.

Reko inn bodo zajezili Bavarci s tremi novimi zaloznicami, ki bodo zaustavljale in zbirale vodo v treh odsekih. Elektrane centrale, ki jih bodo sprčo teh del mogli zgraditi ob reki, bodo proizvajale letno 400 milijonov kilovatskih ur. To ogromno energijo bodo izrabili prvenstveno v tovarno za dušikove spojine (eksploziva), in za proizvodnjo aluminija.

V letu 1934. je znašal konzum bencina na vsem svetu skupaj 90 milijard kilogramov. Če bi hoteli vse to ogromno količino bencina natovoriti na en sam vlak, bi potrebovali milijon železniških vozov; vlak sam pa bi bil dolg nad tisoč km.

V Ameriki moreš za 20 dolarjev (približno 1200 dinarjev) prepotovati v spalnem avtobusu 2200 kilometrov, kar odgovarja razdaljo Ljubljana—Pariz in na. zaj. Med Los Angelesom in Kansas Cityjem je bila namreč letos otvorena avtobusna zveza, ki jo bodo opravliali najmodernejše opremljeni avtobusi. Z enostavnim premikom vzvoda more potnik teh avtobusov spremeniti sedež v udobno posteljo. Vozila vozijo s seboj pitno vodo, ki je napeljana v vsakrati izmed petih oddelkov s petimi sedeži. Avtobusna posadka je sestavljena le iz voznika in sprevoznika. Ogromno razdaljo prevozí avtobus v bori 52 urah.

FILATELIJA

Zigl naših pošt

Vsaako obrabljeno reč je treba nadomestiti z novo in tudi naša poštna uprava bi se lahko tega držala. Zigl na nekaterih poštah so namreč že tako obrabljene, da znamk sploh ni mogoče lepo žigosati. Naši filatelisti, ki so kupili zadnje škart, se pritožujejo zlasti nad žigoma »Ljubljana 1c in »Maribor«, ki sta vsa razmazana. Nasprotno pa imajo nekatere pošte v provinci naravnost vzorne žige (n. pr. Cankova in druge). Tudi beograjski žig je š. zelo lep.

poštna uprava odločila, da je dala v promet po 2 milijona nezobčanih in negumiranih priložnostnih znamk, ki so izšle od 1. 1933. dalje. Vsega skupaj je tako izšlo 22 raznih znamk, ki stanejo nominalno vse skupaj 95 centov. Tako dobi dandanes ameriške nezobčane znamke lahko vsak zbiralec.

Kako je nastala redka znamka z Mavricija

Prva znamka z Mavricija je le zaradi tega takšna redkost, ker ima napako v napisu. Nastala je takole:

Graver J. Barnard v St. Louisu je dobil

Pisali smo že o posebnih žalnih znamkah, ki jih je izdala belgijska poštna uprava v spomin na rajno kraljico Astrido. Pri teh znamkah sta nastala dva različna tipa, ločita se po tem, da ima eden na čelu koder, drugi pa je brez njega. Na naših slikah se ta razlika prav dobro vidi.

Nezobčane ameriške znamke

Nezobčane pole ameriških dobrotelčnih znamk so se pojavile lani v Ameriki. Ena sama pola, ki je bila po nominalni vrednosti komaj 75 centov, se je prodala za 20.000 dolarjev. Ko so napravili preiskavo, kako so mogle priti te znamke v promet, so ugotovili, da je dal glavni ravnatelj pošt Farley nekaterim svojim prijateljem take pole v dar. To je povzročilo precej razburjenja med ameriški filatelisti in tudi po časopisju. Da napravi konec spekulacij s temi znamkami, se je ameriška

ukaz, da ureže v baker prvo znamko za otok Mavricij. Napravil je že sliko kraljice Viktorije in del napisa, usoda pa je hotela, da je neke založil uradni akt, kjer je bil naveden natančen napis. Šel je proti pošti, da bi vprašal uradnika za svet, na uradu pa je zagledal napis »Post Office«. Ker je bil prepričan, da bo to pravi napis, se je vrnil domov in ga urezal. V aktu pa je bilo v resnici ukazano, da se mora napis glasiti »Post Paid«. Zaradi te pomote so znamke kmalu zamenjali s pravihimi in tako je nastala prva redka znamka.

ZASTONJKARJI

Skrivne potnike na prevozihih imenuje Anglež »stowaways«, Francoz »resquilleurs« Nemec »blinder Passagier«, Schwarzfahrer, Rus pa jim pravi »zajeca«. Ta naziv za vožence brez vozovnice se lahko tudi porabi za tropske živali, ki se nehoti skrivajo v tovorih sadja. Pogosto se sliši, da so našli kače v vejah banan, ko so jih razkladali v ladjenicah (dokih). Stari, skušeni razkladači vobče jako pazijo, kajti če ni kač, so pa dostikrat med tovorom ščipalci, namreč škorpioni, strupeni pajki in drugi taki prijazni žužki. Med zastonjkarji je edini sesalec oposum, vrečar, nazvan bananska podgana. Toda najčesče spotoma podleže, žrtv ladijskim podganam. Zoološki vrt v Londonu je pred malo leti kupil edinstveni vzorec drevesne žabe, božje žabice, najdene med ladijskim vozivom. Akvarij istega vrta si vedno dobavlja vodo iz Biskajskega zaliva. Neredko naleti v njej na jajčeca in živalce zanimive za znanost. Po tej poti je prišla subtropska goba neznane vrste. Nagrada je oltjubljena ladjeničarjem, ki ulovijo svojevrstno žival. N.

NEKAJ ZA VSE

Človeko debelo črevo je polno bakterij, cenijo jih na 100 do 120 bilijonov. Večinoma gre za neškodljive in celo za prebavo koristne bakterije.

Nezmernost z alkoholnimi pijačami se ne maščuje samo nad nezmernežem, temveč tudi nad njegovim potomstvom.

B. Wiener: PRI PEČI

PRAKTIČNE NOVOTE

Čiščenje zamašenih izlivkov

Pri vodovodih, pomivalniških, kopalnih kadeh itd. se izlivki kaj čisto zamaše in ljudje si v takih primerih težko pomagajo brez vodovodnega instalaterja. Neka brihtna glava pa je konstruirala prav

učinkovito pripravo, ki ima poleg cenečnosti še to veliko prednost, da je v uporabi zelo robustna in enostavna. Na kratkem lesenem držaju je pritrjen nekakšen klobuk iz debele gume, to je vsa umetnost. Ta klobuk se tesno pritiska na zamašeni izlivček in se s kratkimi, krepkimi sunki navzgor in navzdol tako dolgo vtiskava in izsesava zrak v zamašeni cevi, dokler se z njim vred ne požene nesnaga naprej ali nazaj.

TEKOČE SONCE

Havajci pravijo tako rahlemu dežku, ki vsak dan ali še po večkrat na dan okopije zeleno prirodo njihovega otočja. To je pojav, ki te skrajša preseneti. Nebo je popolnoma sinje in sonce ne neha žareti s sijajem, ko se ta dežek droban ko rosa in svetel ko sončni prah, nenadoma zažene, osvežujoč razbeljeni pesek po plitvem pobrežju palme in hibiskovo cvetje.

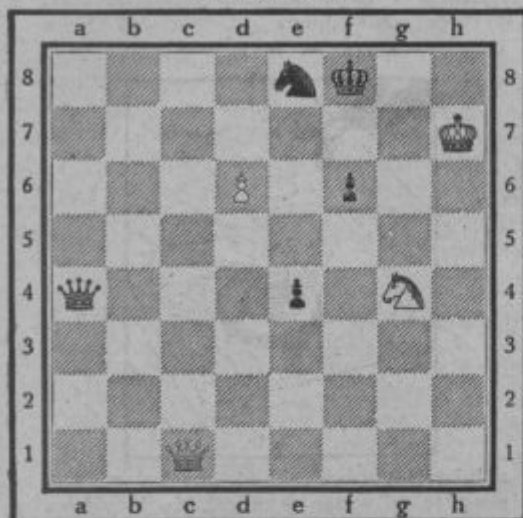
Na valove Tihega oceana se postavi mavrica za trenutek, se urno premakne z enega konca obale na drugega in nalič »tekočega sonca« se zaključi tako na naglem, kakor se je pričel, ne da bi se bil oblak pokazal nad teboj.

Oblaki se otepajo otoških gor, sive oglavnice, ki skoraj nikoli ne zapustijo ognjeniških vrhuncev. Kdo se pa meni zanje? Redko kdo se vspne po strmih potokih od črne lave kjer so vdelane zelenkaste skupine gvav—vedno zelenih dreves, ki dajejo okusno sadje.

Vetrovi kl v višavi rezko brijejo, odtrgajo zdaj pa zdaj kos pršavice, ki se hitro ogreje na soncu in se raznese na kilometre daleč pod vedrim nebom. (L)

Problem 144
D. J. Petrov
Šahmat 1935

Beli na potezi dobi

Rešitev problema 143

1. Ka6-a5! Ke6-b7 (a); 2. c5-c6 +, d7xc6; 3. Te4-b4 mat; 1...a7-a6 (b); 2. Ka5xa6, d7-d6 (ali d5); 3. c5xd6 mat; 1...d7-d6 (ali d5) (c) 2. c5-d6 +, Ke6-t7; 3. Te4xc7 mat. Zanimiv uvod v prisilne poteze.

ZA BISTRE GLAVE

193

Čudna vožnja

Iz mesta A in B sta startala dva motorna vozača, drug drugemu naproti. Vozač iz A je bil avtomobilist, iz B pa motorni kolesar. V prvi uri sta prevozila oba enako dolgo progo, a v naslednji uri je avtomobilist prevozil enako dolgo progo, dočim je motorni kolesar prevozil za 5 km krajšo progo. Potem se je avtomobilist obrnil in vozil 40 km nazaj, isto je napravil motorni kolesar, samo da je vozil 60 km nazaj. Potem je vozil avtomobilist spet naprej, prevozil je progo, ki je bila enaka tisti, ki ga je ločila od mesta A. Tudi motociklist se je obrnil proti cilju in prevozil enako dolgo progo, kakršna ga je ločila od mesta

B. Nista se še srečala, ko sta se spet obrnila, avtomobilist je vozil 40. motociklist pa 20 km nazaj. Potem sta vozila spet naprej, pri čemer je avtomobilist opravil enako dolgo progo, kolikor je znašala proga, ki je motornega kolesarja ta čas ločila od B. Motorni kolesar pa je opravil pot, ki je znašala polovico razdalje, ki je avtomobilista ločila od A. Tedaj sta se končno srečala. Koliko kilometrov sta opravila vsak zase v prvi uri, če je znašala razdalja med A in B 360 km in je ležala točka, pri kateri sta se srečala 210 km od A?

194

Zrakoplov in njegova senca

V neki družbi so se prepirali, pod katerimi pogoji bi bila senca zrakoplova enako dolga kakor zrakoplov sam. Nekdo je menil, da je to odvisno od tega kako visoko je zrakoplov nad zemljo, drugi je dejal, da je to odvisno od višine sonca. Kako je s to stvarjo?

195

Les težji od železa?

Na tehtnico postavimo v eno skodelo železno kroglo, v drugo pa enako težko leseno. Skodeli držita ravnotežje. Toda čez nekaj časa bomo opazili, da se skodela z leseno kroglo nižja. Kaj je temu vzrok? Ali je postal les težji od železa?

196

Koliko je trikotnikov?

V trikotnik vpišemo dve težiščnici, to so črte, ki gredo od sredine stranice proti nasprotnemu vrhu trikotnika. Koliko trikotnikov smo dobili s tem v risbi?

197

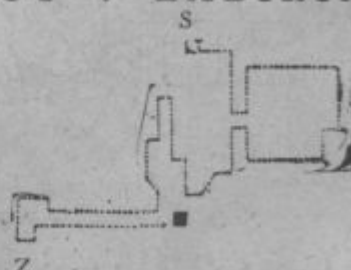
34 z enakimi številkami

Kako bi število 34 napisali z desetimi enakimi številkami?

Rešitev k št. 192

(Če pomnožim svoj rojstni dan...)
Tonček se je rodil 5. maja.

POT V LABIRINTU

UREDNIK IVAN PODRZAJ — TELEFON ŠT. 3126 — UREDNIŠTVO NACELNO
NE VRAČA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR —
TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI, PREDSTAVNIK FRAN JEZERSEK
Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 4,—,
po raznašalcih dostavljena Din 5,—